

AZ ÁLLATMENTÉS KÉRDÉSEI KATASZTRÓFÁK ESETÉN – A CÉZÁR BEVETÉSI EGYSÉG LÉTREHOZÁSA

Absztrakt

Bevezetés: Egy természeti vagy egy civilizációs katasztrófa során számítani kell állatmentési tevékenysége is. A legfontosabb természetesen minden esetben az emberi élet mentése, ám ezután fontos szerepet kell, hogy kapjon az állatmentés is. A cikk az állatmentés elveit és formáit igyekszik bemutatni a különböző katasztrófák kapcsán. Emellett bemutatásra kerül a hazai szervezetek állatmentési feladatrendszere is. **Módszertan:** A cikk megírása során kiemelt szerepet kapott, a hazai és nemzetközi szakirodalom részletes elemzése, illetve a mentési tevékenységet végző beavatkozókkal történő személyes konzultáció és adatgyűjtés. **Eredmények:** Az állatmentés problémaköre rávilágít arra, hogy Magyarországon szükség lenne egy speciális bevetési egység létrehozására – Cézár – ezzel hozzájárulva az állatmentéshez és a katasztrófa során fellépő káros egészségügyi hatások csökkentéséhez.

Kulcsszavak: állatmentés, Cézár, álltapszichológia, szervezet, speciális mentés

ANIMAL SAVING IN CASE OF DISASTERS – THE CREATION OF AN INTERVENTION TEAM „CAESAR”

Abstract

Introduction: During a natural or a man-made disaster we must count on rescuing the animals. Of course, the most important thing is to rescue the human life in every case, but after that, it is important to protect the animals. The article attempts to present the principles and the forms of rescuing animals during various disasters. In addition, the national organizations' tasks and

protection system is also presented in the paper. Methods: In the focus of the paper it was important to analyze the domestic and the international literature. It was also important to consult with the interferers. Results: The problems show us that it is very important to create a special force in Hungary in connection with the animal rescuing – calls Caesar - thereby contributing to rescuing animals and reducing the adverse health impacts of the disasters.

Keywords: animal rescue, Caesar, animal psychology, organization, special rescue.

1. BEVEZETÉS

Az emberi élet mentése után a legfontosabb szerepet az állatmentés kapja. Ez különböző katasztrófák esetén egyaránt azonos, legyen szó erdőtűzről, [1] [2] árvizekről [3] vagy egyéb ipari katasztrófákról. [4] Az elmúlt évek ipari és természeti katasztrófái során az emberélet mentésének prioritását figyelembe véve egyre nagyobb teret nyert és társadalmi nyomásra is előtérbe került az állatok mentése. Ezt a tevékenységet nyugodtan sorolhatjuk a speciális mentés témakörébe, hiszen speciális, az átlagostól eltérő felkészültséget, tudást és tapasztalatot igényel. Specialitását különösen az a tény adja, hogy legyen az bármilyen tevékenység, amelynek egynél több résztvevője van, megköveteli a kommunikációs kapcsolatot. Az állatok esetében a kommunikáció egy olyan viselkedési aktus, mely megváltoztatja a másik állat (esetünkben a mentő személy) magatartásának mintázatát. Katasztrófák során az állatok mentésekor elengedhetetlen olyan személy részvétele, aki a megfelelő tapasztalattal bír az állati kommunikáció terén! Fontosnak továbbá még kiemelni azt is, hogy az állatok mentésének nem csak érzelmi jelentősége van, hanem az elhullott állatok közegészségügyi veszélyt is jelenthetnek, a veszélyt érző, szétszéledő, majd falkába verődő állatok pedig félelmet keltve valós veszélyforrássá válhatnak. Éppen ezért rendkívül fontos a döntés szerepe az állatmentési tevékenység során is, de ez a katasztrófavédelem valamennyi területére igaz. [5] [6] Az állatvédő szervezetek ezt, a jelenleg műszaki mentésként definiált feladatot átvállalva könnyítenék a hatóságok munkáját, valamint megelőznék a további baleseteket. Az állatmentést az esetek többségében állatvédő civil szervezetek végzik. E szervezetek védekezésbe történő bevonását a Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság igazgatója rendeli el [7]. Az önkéntes mentőszervezet a kárhelyszínen a hivatásos katasztrófavédelmi szerv szakmai irányítása mellett avatkozik be.

Ennek megoldásaként álmotam egy bevetési egységet a Hunor, és a Huszár egységek mintájára, amely katasztrófák esetén állatmentésre bevethető lenne, valamint további szervezeteket lenne képes mozgósítani. A szerzők elképzelésének megvalósítása nem lehetetlen, mivel 2010 óta az ORFK, a Fehérkereszt Állatvédő Liga és a Cerberos Állatvédő Egyesület aláírásával megszületett az Országos Állatvédség, amely rendészeti és bűnmegelőzési vonalon képviseli az állatvédőket. Ennek analógiájára működhetne a 'Cézár' bevetési egység, amely a katasztrófavédelem szervezetében lenne elhelyezhető. Mivel a jelenlegi állatmentők között rengeteg tapasztalt és szakképzett kolléga van, nem lehet gond felállítani egy elit csapatot, amely szakértelmével egy esetleges katasztrófa-helyzet esetén helyt tudna állni.

1. kép: Sérült állat mentése a 2010-es vörösiszap-katasztrófánál

Készítette: A szerző

2. ÁLLATPSZICHOLÓGIAI ALAPSZABÁLYOK

A katasztrófák egyaránt hatással vannak az emberekre és az állatokra [8]. Az állat alapvetően dominanciára törő lény. Állandó versenyfutásban van különböző előnyökért, legyen az táplálék, párválasztás, terület, vagy akár - és ami kutatás esetében nagyon fontos – a menekülésért. Tehát számítani kell a dominancia-agresszióra. Minél többen vagyunk jelen, annál inkább fenyegetésnek fogja fel az állat és támadhat, szorítkozni kell a minimális személyzetre (2 fő) Első lépésként a pozitív, jutalmazó visszacsatolást kell alkalmazni, vagyis jutalomfalattal közelítsünk. Az állat elé állni tilos mert fenyegetésnek fogja fel, ugyanúgy ahogyan a hangos beszédet. Az állat kergetése, üldözése nem vezet eredményre, társállatoknál és egyes haszonállatoknál (lovak, szamarak, szarvasmarhák) testtel behívást kell alkalmazni

2.1. Problémák különböző katasztrófák esetén

Ebben a részben sokkal több katasztrófáról lehetne beszélni, mint a lentebb megírtak, hiszen akár természeti, akár ipari káreseményből is több van, mint a felsoroltak. Ennek a hiányosságnak az az oka, hogy az említett események a leggyakoribbak.

Viszont legyen az árvíz, földrengés, erdőtűz, vagy bármilyen olyan helyzet, ahol állatmentésre sor kerül, a részletezett alapkoncepció mindig ugyanaz legyen szó Európáról vagy a világ más részeiről. [9] [10] [11]

2.1.1. Árvíz, belvíz

Az elöntött területről való menekítésnek humán kockázatai is vannak. A mentő fokozott veszélynek van kitéve:

- Rossz látási viszonyok a vízben
- Kihűlés
- Mentés közben az állat maga is okozhat érülést

Mérlegelni kell, mi célszerűbb: helyben ellátni, vagy elszállítani a mentetteket? Ez függ a mentett állatok méretétől, létszámától, az időjárástól, a helyben rendelkezésre álló területtől. A menekítő állomást úgy kell kialakítani, hogy nagyszámú és különböző fajú állatok fogadására legyen alkalmas. Az állomásnak legyen zárt, fedett része, hiszen árvíz/belvíz

esetén nagy a kihűlés veszélye. Ilyen esetekben a tápanyagforgalmat is támogatni kell, így rendelkezésre kell, hogy álljon a helyszínen egy állategészségügyi csapat, akik azonnal elsősegélyben tudják részesíteni a rászorulókat.

2.1.2. Ipari, vegyi katasztrófa

Fontos a gyors informálódás! A Katasztrófavédelmi Mobil Labor végzi az elemzést és a veszélyértékelést. Ennek tekintetében léphetünk a területre. Külföldi szakmai segítséget kell kérni, mivel a magyar állategészségügyi szakirodalom ezekről minimális kezelési protokollal rendelkezik – tapasztaltuk ezt a 2010-es vörösiszap-katasztrófa esetén.

Hangsúlyozandó, hogy a lúggal, savval átázott állat fokozott veszélyt jelent a mentőre, hiszen fájdalmában haraphat, vagy a szőreből csöpögő vegyi anyag marhat, ez pedig kihat a beavatkozó állomány biztonságára. [12] Lúgmarás esetén az alábbi feladatok ellátása a legfontosabb:

- 2,5 – 3 órás öblítés
- ecetes semlegesítés
- szőrtelenítés
- folyadékpótlás
- szemöblítés
- állatorvosi teendők

2.1.3. Szállítási balesetek

Figyelembe kell venni a faji sajátosságokat is! A helyszínen nagyszámú, súlyos sérülte lehet számítani. Rászorultsági elvet kell felállítani, vagyis az esélyes túlélőkre kell koncentrálni. Ebben az esetben is fontos a pontos helyszíni dokumentáció. A sokkhatás folyamánként fellépő agresszióval számolnunk kell! Beszorult állatok mentése a katasztrófavédelem hatásköre a technikai kivitelezés miatt. Emellett fontos megemlíteni az állati elsősegélynyújtás fontosságát, melynek menete a következő.

Elsősegély: az állat megfelelő testhelyzetbe való helyezése. Sokktalanítás, a légzés ellenőrzése és biztosítása, sérülések leszorítása, keringés biztosítása. Veszteglő állatszállítványok esetén elsődleges a faji sajátosságok tisztázása! Ennek mind az elhelyezésben, mind az ellátásban szerepe van. Figyelembe kell venni az időjárási

körülményeket is. Megállapítható tehát, hogy az állatok szállítása is veszélyes tevékenységnek számít, ami jelenlegi katasztrófavédelmi rendszerben kihívásnak számít. [13]

3. SZERVEZETEK FELADATAI, EGYÜTTMŰKÖDÉSE

Budapest IV. kerületében példaértékű munkát végez a kerületi Önkormányzat együttműködésével az Állatmentő Liga. A szervezet kiemelkedő feladatot hajtott végre a 2013-as „évszázad árvize”-ként elhíresült árvíznél, minek utána az időjárási előrejelzéseket figyelembe véve előzetes helyszíni bejárással feltérképezték az árterületen élők számát, nyilvántartásba vették őket, valamint feljegyezték, hogy az ottani állattartók képesek-e az áradás esetén állatukat biztonságba helyezni, vagy segítségre szorulnak. Az áradáskor már pontosan tudták, hol, mire számítsanak, így egyedülálló módon, területükön nem történt ár okozta elhullás! Az állatokat a Rex Kutyaotthon Alapítvány „Állatsziget”-én és ideiglenes befogadónál helyezték el, majd a visszaállítási munkák után a tulajdonosok visszakapták azokat.

3.1. Általános teendők

Első lépés a helyzetelemzés. Meg kell vizsgálnunk,

- milyen eredetű a probléma
- fennáll-e még
- emberélet veszélyben van-e

Fel kell állítani a riadóláncot. Ki kit értesít, milyen események bekövetkeztek, milyen sorrendben. Katasztrófatervet kell felállítani, az alapján, hogy kik végzik a mentést, hová, kik helyezik el, ott kik látják el a kimentett állatokat. Itt jelentkezik az első hatalmas probléma: az állatok elhelyezése. Magyarországon árvizek nagy gyakorisággal előfordulnak, de ezzel egyidejűleg a belvíz is probléma. Az esetek többségében néhány óra alatt cselekedni kell. Ugyan egyre nagyobb a lakossági szerepvállalás, de mégis a hangsúly a csapatmunkán van. Az ideiglenes elhelyezésbe be kell vonni a helyi állatkórházakat, környékbeli menhelyeket, gyepmesteri telepeket, tanyákat a gazdasági állatok számára, használaton kívüli laktanyákat, majorokat. Befogadó telepekre lenne szükség, ahová az állatokat el lehetne helyezni

katasztrófák esetén. Meg kell oldani az állandó állatorvosi felügyeletet, ami nem lehet probléma, hiszen minden településnek vannak hatósági állatorvosai, akik jegyzői utasításra szolgálatba vonhatóak. Probléma még a tartási költségek fedezése. Ez idáig a költségeket a civil mentőszervezetek állták, legyen szó üzemanyagköltségről, vagy a tetemes állatorvosi költségről, hiszen állami költségtérítést csak azok a szervezetek igényelhetnek, akik a Nemzeti Minősítési Rendszerben meghatározott képzettségi, felkészültségi alapkövetelményeknek eleget téve a minősítést megszerezték.

3.2. Teendők szükséghelyzetben

Azonnali ellátási igény jelenik meg, ezzel csaknem egyidejűleg jelennek meg az azonnali ellátók. Miután az állatmentésre nincsenek jogszabályok, fontos beszélni róla, mert senki nem tanítja, képzés nem történik, ellenben mindenki hozzáértőnek vallja magát.

Az ellátók megérkezésével felbukkannak egyrészt a túlélők, akik önmentővé válnak. A katasztrófavédelem beindítja a kutató-mentő apparátust a célfelszereléssel, majd megérkeznek a gyors reagálású segélyek is – sátrak, egészségügyi rendszer, konyha. Majd az újjáépítési segélyalapok is bekapcsolódnak a működésbe.

4. A CÉZÁR BEVETÉSI EGYSÉG LÉTREHOZÁSA

Ez a bevetési egység tapasztalt szakemberek összeválogatásával ütőképes, bevethető, gyorsreagálású csapat lehet. Szervezeti felépítése a Hunor és a Huszár egységek mintájára került kialakításra, hiszen ezek a szervezetek hatékonyan képesek a katasztrófák felszámolására. [14]

Az egység élén áll a csapatvezető. Alatta a helyette távollétében eljáró_csapatvezető-helyettes. Az Összekötők feladata lenne a kapcsolattartás a katasztrófavédelemmel, a rendőrséggel, honvédséggel, mentőkkel, a jegyzővel és a polgármesterrel.

Műveleti törzs felépítése:

- Műveletvezető
- Biztonsági irányítás
- Állategészségügy

Hatósági csoport:

- ÁNTSZ, NÉBIH és állategészségügyi szakemberekből álló, szakterületükkel kapcsolatos döntéseket meghozó személyekből áll.

Logisztikai csoport:

- Feladatuk az ételmezés ellátása, az elhelyezés biztosítása. Etológus és állategészségügyi szakemberek bevonásával az állatok további sérüléseit, egészségromlását elkerülendő!

1. ábra: A "Cézár" bevetési egység szervezeti felépítése. Készítette: A szerző

Alapvetően három tervezhető, csoportonként öt fővel. Egy fő sofőr és segéd, így kialakítható két darab kétfős egység, akik egy fő mentésvezetőből és egy asszisztenciából állnak.

Alegységek:

Mentésvezető: terület felderítési alapfeladatait végzi, az ő döntése alapján vehető be több csoport. Azon kívül a mentés fizikai megvalósítását ő végzi az asszisztenciával. A szállítójárműben elsősegélyt nyújt, felméri a sérülés súlyosságát

Asszisztencia: a mentésvezető jobb keze. Részt vesz a mentésben és a sérült szállítójárműhöz való szállítása után az elsősegélyben.

Ez a szervezet tehát hozzájárulhat a hazai kutató-mentő munka struktúrájának fejlődéséhez.

[15]

4.1. A "Cézár" finanszírozása és állománya

Elképzelésem szerint az egység pénzügyi hátterét (az alegységek kivételével) a központi költségvetés a hivatásos katasztrófavédelmi szerv központi szerve költségvetésén keresztül biztosítaná, a jelenlegi hivatásos katasztrófavédelmi állomány részvételével. Az alegységek önkéntesekből állnának. A jelenlegi helyzet szerint minden, katasztrófák során állatmentést végző csoport kizárólag önkéntesekből állt – és mondhatjuk, működőképes volt. Igen ám, de nem szabad elfelejteni, hogy a lényeg a 'szervezeti kapcsolódás – speciális munka – összehangolt működés' háromszögén van csak így lehetünk igazán hatékonyak, professzionálisak és biztonságosak!

4.2. A „Cézár” rendeltetése

- helyi, területi és országos szintű beavatkozás
- speciális állatmentési feladatok ellátása
- beavatkozó erők megerősítése
- gyors reagálás
- városi kutató-mentő csapat
- mozgósítása és bevetése a hivatásos katasztrófavédelmi szerv központi szerve vezetőjének döntése alapján

4.3. Elhelyezése és riasztási ideje és eszközei

Budapesti központú vezetés, régiónkénti alegységekkel. Készenlét elérése után Budapesten 3 órán belül, vidéken 8 órán belül.

Mentőautó, kiegészítve:

- Motorcsónak
- Evezők
- Mentőmellények
- Emelőballonok

Ezen eszközök rendkívül hatékonynak bizonyulnak, ám egyes szerzők szerint érdemes pilóta nélküli repülőgépeket is használni felderítési célból. [16] [17]

4.4. Különleges ellátási feladat

- kimentett állatok ideiglenes karantén állomáson való elhelyezése
- állatorvosi felmérés
- karanténozás
- kordonrendszer kialakítása
- ezzel egyidőben az állatok menhelyekre való elhelyezésének megszervezése
- állatok szállítása

5. ÖSSZEGZÉS

Összességében megállapítható, hogy bár nem ez az elsődleges mentési tevékenység, különös figyelmet kell, hogy kapjon az állatmentés kérdése. Ennek nem csupán az együttérzés az alapja. Egy katasztrófa során a megjelenő állati tetemek közegészségügyi veszélyforrásokat hordoznak magukban. Éppen ezért lenne szükség egy speciális beavatkozási állományra, melynek speciális feladata az állatmentés lenne. A cikk ennek a szervezetnek az elméleti alapjait fektette le a „Cézár” bevetési egység ötletként. Egy ilyen egység képes lenne hatékonyan segíteni az állatmentést, elsősorban különleges szakismeretük és speciális eszközeik miatt. A szervezet felállítása tehát segítené az állatok túlélési esélyeit a különböző katasztrófák során, illetve hozzájárulna számos, elsősorban állati úton történő fertőzés megelőzéséhez.

6. FELHASZNÁLT IRODALOM

- [1] BODNÁR L: Esettanulmány az erdőtüzek logisztikai problémáiról a Hortobágyi és a Kunfehértói erdőtüzek kapcsán. *Katasztrófavédelem 2015.* (NKE) Budapest, pp. 178-181. ISBN: 978-963-87837-9-0
- [2] RESTÁS Á: Az erdőtűzoltás hatékonyságának közgazdasági megközelítése. *Védelem-Katasztrófa -Tűz és Polgári Védelmi Szemle*, 18 5 pp. 47-50. 2011.
- [3] RESTÁS Á: A 2010-ik évi észak-magyarországi árvizek logisztikai tapasztalatai. *Katonai logisztika*, 2012: 4 pp. 43-56 2012.

- [4] AMBRUSZ J, MUHORAY Á: A vörös iszap katasztrófa következményeinek felszámolása, a keletkezett károk helyreállítása. Bolyai Szemle, 24, 4 (2015), pp. 67-85.
- [5] RÁCZ S: Döntéstámogatás nagy kiterjedésű raktártüzek esetén. Védelem Tudomány, 1 1 (2016) pp. 30-43
- [6] RESTÁS Á: Decision making on the spot. Proceedings of the 8th International Scientific Conference Wood and Fire Safety. Strbske Pleso, Szlovákia, 2016.05.08-12. 2016. pp. 277-286, ISBN:978-80-554-1201-6
- [7] HESZ J.: A műveletirányítás tapasztalatai; Tűzoltó Szakmai Napok 2016. 186 p. Szentendre, Magyarország, 2016.03.02 Budapest: BM OKF, 2016. pp. 88-91. ISBN 978-615-80429-0-1
- [8] RESTÁS Á.: Tűzoltók szemtől szemben az érintettekkel: Viselkedésformák tűz- és káreseteknél; BOLYAI SZEMLE (ISSN: 1416-1443) XIII: (3) pp. 25-35. (2014)
- [9] MAYAHLE B, PARNELL S, RICHARDS L, WELCH A, BARR J, RESTAS A, MUYAMBO F: Az egészségügyi menedzsment javításának lehetőségei a katasztrófavédelemben – esettanulmány a lean módszer bevezetéséről. Védelem Tudomány 2 2 (2016) pp. 237-255
- [10] MUYAMBO F, JORDAAN A, RESTAS A :A pilóta nélküli repülőgépek (UAV) katasztrófavédelmi alkalmazásának lehetőségei a fejlődő országokban. Védelem tudomány 2 1 (2016) pp. 94-101
- [11] LOBO FERREIRA B. C: A brazil katasztrófavédelem néhány aspektusa. Védelem tudomány 2 1 (2016) pp. 297-303
- [12] PÁNTYA P: A beavatkozási biztonság növelésének egyes lehetőségei. Tűzoltó Szakmai Nap 2017 216 p. Szentendre, Magyarország, 2017.04.05. pp.149-152. ISBN: 978-615-80429-4-9
- [13] KOZMA S, VASS GY: Veszélyes szállítmányokkal kapcsolatos 2016. évi katasztrófavédelmi tapasztalatok és újdonságok az idei évben. Veszélyes anyagok 2017. (I): pp. 10-14. (2017)
- [14] AMBRUSZ J, ENDRŐDI I, PELLÉRDI R: A katasztrófák következményei felszámolásának vezetés-irányítási rendszere Hadmérnök XI (1) pp. 64-78. (2016)

- [15] ENDRÓDI I, PLÉBÁN J,K: A katasztrófavédelmi kutató-mentő munka nemzetközi és hazai struktúrájának fejlődése. Hadmérnök X:(1) pp. 92-98. (2015)
- [16] RESTÁS Á, DUDÁS Z: Az UAV katasztrófavédelmi alkalmazásának sajátosságai és humán feltételei Repüléstudományi Közlemények XXV:(1) pp. 23-45. (2013)
- [17] BUNKÓCZI S.,DUDÁS Z: Hogyan tovább, pilótával vagy nélküle; Nemzetvédelmi Egyetemi Közlemények. 7:(3) pp. 64-77. (2003)

Berta Katalin

Önkéntes állatvédő és állatmentő, polgári védelmi előadó, Budapest

Email: abertakata@gmail.com

Orcid: 0000-0002-4691-2342

Bodnár László

nappali tagozatos doktorandusz hallgató

Nemzeti Közszerológati Egyetem, Katonai Műszaki Doktori Iskola, 1101 Budapest, Hungária körút 9-11

Email: bodnar.laszlo@uni-nke.hu

Orcid: 0000-0001-9196-8030

A kézirat benyújtása: 2017. 05. 12.

A kézirat elfogadása: 2017. 08. 06.